

راهکارهای مبارزه با پولشویی

تألیف: داود بازرگان، اداره مبارزه با پولشویی

در دنیای بدون مرز امروز برای فعالیتهای مؤسسات مالی، که ویژگی آنها سرعت انتقال وجوه و توسعه سیستم های پرداخت است، متاسفانه وسیله ها و ابزارهای مناسبی نیز برای شست و شوی عواید حاصل از جرایم مهم پدید آمده است. از بین رفتن مرزهای ملی، فرآیند جهانی سازی و آمیختگی بازارهای مالی سبب شده است دارایی ها و عواید حاصل از جرم در میان شمار بسیاری از معاملات مشروع بتوانند به صورت بی نام جای گیرند، به نحوی که ردیابی آن ها دشوار و حتی ناممکن شود. در نتیجه، کشورها و مناطقی که شرایط خاص دارند، می توانند منافع بیشتری جذب کنند. به همین دلیل و به منظور حفظ ثبات مالی و اقتصادی ضرورت دارد کلیه مراکز مالی جهان قانونمند و تحت نظارت باشند و واسطه های مالی از جمله بانک ها و مؤسسات اعتباری نیز ملزم به رعایت مقررات و قوانین مبارزه با پولشویی شوند. در آوریل سال ۲۰۰۱، اعضای هیات مدیره بانک جهانی و صندوق بین المللی پول، پولشویی را معضلی عمده در جهان عنوان کرده اند که بازارهای مالی را متأثر می سازد. با توجه به عواقب ناگوار پول شویی در عرصه های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی کشورها، به ویژه کشورهای در حال توسعه، این دو نهاد به همراه FATF و سایر تدوین کنندگان استانداردهایی از جمله کمیته بال و گروه اگمونت بر اساس مفاد توصیه های چهل گانه و متمم آن مبادرت به تدوین یک متدولوژی جهانی درباره نحوه اجرای اصول FATF کرده اند که مشتمل بر یکصد و بیست معیار است. به بیان دیگر، جهانی شدن بازارهای مالی و حذف مقررات زائد در واقع نوعی گرایش به همگرایی قواعد و توصیه های حاکم بر این مؤسسات و واسطه های مالی را الزام آور ساخته است.

مراحل پول شویی

اولین مرحله در فرآیند پولشویی سرمایه گذاری بوده زیرا پول شویی تجارت نقدینگی است. مرحله دوم لایه بندی کردن است: در روند لایه بندی کردن اولین تلاش برای پنهان سازی یا تغییر شکل منبع مالکیت سرمایه ها از طریق ایجاد لایه های پیچیده معاملات مالی صورت می گیرد. مرحله سوم ادغام کردن می باشد؛ مرحله ای که پول با سیستم مالی و اقتصادی قانونی ادغام شده و با تمامی دارایی های دیگر در این سیستم یکسان می شود.

در نگاه کلی می توان راه و روش اصلی پول شویی را در ۳ مورد خلاصه کرد:

انتقال درآمد و پول به سایر کشورها و تبدیل آن به پول خارجی، انتقال مالکیت، خرید و فروش چند باره مستغلات و زمین شهری
چند مسیره کردن عملیات بانکی و استفاده از بنگاههای خیریه و مشارکت صنعتی
خرید و فروش سهام، خرید طلا و جواهرات، همکاری با مأموران خائن و پنهان کاری و جا سازی پول و درآمد.

آثار سوء پولشویی در عرصه اقتصاد

آلوده شدن و بی ثباتی بازارهای مالی و بی اعتمادی مردم نسبت به آن
تغییرات در تقاضای پول و نوسانات شدید در نرخ بهره و سود به همراه خروج پیش بینی نشده سرمایه از اقتصاد کشور

وظایف مؤسسات مالی در مبارزه با پولشویی

شناسایی قانونی و متعارف مشتری
ارتقای اصول حرفه ای و اخلاق در تجارت به همراه گسترش مدیریت ریسک بین مؤسسات مالی
حفظ و انسجام مؤسسات مالی و کمک به توسعه نظام بانکی به واسطه کاهش میزان تقلب و سایر جرایم مالی به منظور پاک و مصون ماندن حیثیت حرفه ای مؤسسات و نهادهای مالی
حوزه شناسایی مشتری
شناسایی مشتری باید به طور مستقیم و مستمر از طریق موسسه های مالی، شعب بانکی و شرکت های وابسته به آن در سطح ملی و بین المللی صورت پذیرد، مشروط بر آنکه این اقدام مخالف قوانین داخلی نباشد. مهمترین نکته این است که روشن شود آیا مشتری به طور شخصی اقدام می کند یا از سوی شخص دیگر (مالک یا ذی نفع واقعی). در میان اشخاص حقوقی وقتی زنجیره ای از مالکیت ها وجود دارد، به این معناست که یک شرکت حق کنترل سایر شرکت ها را دارد. شناسایی مالک قانونی و واقعی بسیار دشوار است. در برخی موارد شرکت های متعددی وجود دارند که هر کدام در دیگری مالکیت دارند و در نهایت، یک شرکت، یعنی شرکت مادر آن ها را کنترل می کند.
تعریف مشتری از نگاه کمیته بال

شخص حقیقی یا حقوقی که نزد موسسه مالی حساب باز می کند یا از طرف دیگری حساب را نگهداری می کند.
فردی ذی نفع در معاملاتی که از طریق واسطه های حرفه ای از قبیل نماینده، حسابدار و وکیل منعقد می شود.
اشخاص حقیقی یا حقوقی که به نوعی با معامله مرتبط اند و می توانند خطرات واقعی برای بانک بیافرینند.
پذیرش مشتری و ضوابط مربوط به شناسایی

مؤسسات مالی باید ضوابط روشنی برای شناسایی مشتری و اشخاصی که به نمایندگی از طرف آنها اقدام می کنند داشته باشند . این ضوابط همچنین باید مبتنی بر ریسک باشد.

شناسایی مبتنی بر ریسک با توجه به عواملی از قبیل کشور مبدأ مالکیت و سوابق شخص مشتری ، حساب های مرتبط و ماهیت معامله ها صورت می پذیرد . در تنظیم ضوابط شناسایی مبتنی بر ریسک مؤسسات مالی باید بین ریسک گریزی ، یعنی امتناع از ارائه خدمات به مجرمان و ریسک پذیری مبتنی بر جذب مشتری جدید ، توازن برقرار کنند. به عنوان یک اصل کلی ، سخت گیری و دقت در پذیرش مشتریان باید متناسب با مشخصات و سابقه مشتریان باشد. با تأکید توصیه می شود ، که سیاست عدم ارائه خدمات به مشتریان نباید فقط از طرف کارکنان بلکه با مشاوره مدیران اتخاذ شود.

گزارشهای مشکوک

به موجب ماده ۱۳ (از توصیه های چهل گانه) ، مؤسسات مالی مکلفند معاملات مشکوک را به طور مستقیم و به سرعت به واحد اطلاعات مالی گزارش دهند . هر گونه اقدام یا کوشش برای انجام معاملات مشکوک نیز باید گزارش شود . همچنین به موجب ماده ۱۴ همین توصیه ، مؤسسات مالی و کارکنان آن ها باید از هر گونه مسئولیت جزایی یا مدنی به علت افشای اطلاعات محرمانه مشتریان معاف باشند ، مشروط بر آن که گزارش عملیات و معاملات مشکوک مبتنی بر حسن نیت باشد ، حتی اگر نتوانند اموال مشکوک را به جرم خاص نسبت دهند.

در زمینه احراز موارد مشکوک نیز به دو عامل شخصیت مشتری و نوع خدمات مورد درخواست می بایست توجه شود .

نشانه های معاملات مشکوک

الف- نشانه های کلی :

سابقه محکومیت کیفری مشتری ، نداشتن تمایل مشتری به ارسال اوراق و نامه ها به نشانی اقامتگاه حقیقی او استفاده از یک نشانی با تغییر نام ساکنان به دفعات و قطع شدن تلفن محل کار و سکونت مشتری گردش عملیات حساب افتتاح شده بیش از میزان گردش مورد انتظار (اعلام شده از طرف مشتری) وجود حساب های متعدد به نام مشتری در مؤسسات مالی در یک منطقه بدون هیچ دلیلی و بعضاً غیر فعال و فعالیت ناگهانی آنها سپرده گذاری به دفعات و برداشت یکجا و کلی ، نقل و انتقال بین حساب های مشتری و تبدیل آن به سایر ابزارهای مالی مراجعات متعدد بی دلیل به صندوق امانات ، داشتن اطلاعات ناقص از میزان موجودی حساب و ارائه اطلاعات همراه کننده، تقاضای کارت اعتباری در محلی غیر از محل اقامت مشتری یا خارج از کشور و انتقال وجه از حساب مشتریان دیگر بدون وجود رابطه کاری یا خویشاوندی افتتاح حساب های مختلف و سپرده گذاری در آنها ، ارائه چک های پشت نویسی شده متعدد به بانک برای وصول به حساب مشتری اکراه مشتری برای حضور در شعبه یا پنهان کردن هویت ذی نفع از طرف نماینده او، تقاضای استفاده از خدمات متفاوت با فعالیت های حرفه ای مشتری و اصرار بر انجام آن، برقراری روابط تجاری با مؤسسات مالی مختلف و سعی در برقراری ارتباط با کارکنان مؤسسات مالی و پیشنهاد رشوه برای انجام معاملات به ظاهر مشکوک

ب- نشانه های مشکوک در اسناد و اوراق هویتی :

ارائه اطلاعات مشکوک و مبهم در هنگام احراز هویت و ارائه مدارک جعلی و دستکاری شده امتناع مشتری از ارائه اصل مدارک هویتی و اصرار بر پذیرش تصویر مدارک و بروز وقفه در ارائه مدارک ثبتی شرکت

ج- نشانه های مشکوک در معاملات نقدی :

معاملات متعدد نقدی متعارض با الگوی حرفه ای و رفتاری مشتری و معاملات نقدی کمتر از مبلغ تعیین شده به صورت مداوم و مستمر تبدیل اسکناس های ریز (با مبالغ پایین) به اسکناس های درشت، خرید مستمر چک و ارزهای خارجی و اسناد و اوراق بهادار به نحو متفاوت با حرفه مشتری تقاضای انتقال وجه یا سایر دارایی ها به خارج از کشور به طور غیر مرتبط با حرفه مشتری، گردش عملیات نامتناسب با حرفه مشتری مثلاً دانشجو یا بیکار

گزارش معاملات نقدی

یکی از ارکان مهم در گزارش دهی تفکیک بین معاملات نقدی و موارد مشکوک است . طبق مقررات بین المللی ، کشورها باید امکان استقرار سیستم گزارش دهی نقدی را بررسی کنند. گزارش معاملات نقدی بیش از مبلغ مقرر الزامی است . استقرار چنین سیستمی افزون بر هزینه سنگین ، متضمن مشکلات بی شماری در ارتباط با حفظ اسرار مشتریان است که باید به آن توجه شود. باید در نظر داشت که گزارش معاملات نقدی و موارد مشکوک دو مقوله متفاوتند زیرا به طور مثال معامله ای که مبلغ ۱۴۹/۹۰۰/۰۰۰ ریال است، امکان دارد مشکوک تلقی و مشمول گزارش موارد مشکوک شود . لیکن از گزارش معاملات نقدی به این علت که مبلغ آن کمتر از سقف مقرر است، معاف باشد. بدیهی است که تعیین مبلغی به عنوان سقف گزارش دهی همواره این مشکل را به همراه دارد که مجرمان با طراحی عملیات بانکی خود تلاش خواهند کرد زیر سقف تعیین شده عمل کنند.

مهمترین مسئولیت های مؤسسات مالی به ویژه بانکها

شناسایی مشتری ، نگهداری سوابق و گزارش عملیات مشکوک در نبود قانون و دسترسی به اطلاعات با مشکلاتی به شرح زیر مواجه است:

تعدد و پراکندگی شعب و واحدهای بانک در مکان های مختلف و حساب های متعدد مشتریان

گرایش مدیران و کارکنان به جذب سپرده (لیکن مؤسسات مالی به ویژه بانک ها علاوه بر چالش شناسایی مشتریان بی شمار در حالی که به علت حرفه خود،

امین و رازدار قهری مشتریان محسوب می شوند، در گزارش عملیات مشکوک مجبور به داوری و در صورت لزوم مکلف به افشای اطلاعات می باشند؛ امری که

بدون پیشینه در نظام بانکی است . هر چند وارد کردن اتهام به نظام بانکی یا حتی شبهه همکاری با پولشویان از سوی نهادها و کارگزاران خارجی ، خسارات

سنگینی به آنها وارد می سازد، با این حال همان اندازه که مبارزه با پولشویی نیازمند همکاری موسسات مالی بوده ، مستلزم همکاری سایر نهادها و مسئولان دولتی نیز می باشد . زیرا با توجه به ویژگی فرامرزی این جرم ، مبارزه با پولشویی در نظام بانکی زمانی قابل پذیرش است که بانک ها حداقل دارای اختیاراتی مانند: همکاری و مبادله اطلاعات بین نهادهای داخلی و بین المللی و امکان انسداد وجوه ناشی از جرم پولشویی باشند).